

УДК 330.341.42

Левченко О. І.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ПОТОКАМИ В ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

За сучасних умов основою ефективного управління економікою країни є повна, достовірна та своєчасно отримана інформація. Стійкий і динамічний розвиток національної економіки, її ефективність і конкурентоспроможність на внутрішньому й світових ринках тісно пов'язані з економічною безпекою країни.

Актуальність тематики статті обумовлена тим, що інформаційні потоки в сучасному світі мають швидкий темп розвитку, який іноді важко контролювати. Для економістів особливу цінність має саме розуміння руху інформації в економіці, особливостей її управління та впливу на економічну безпеку національної економіки країни.

Аналізуючи складові національної безпеки країни на сучасному етапі розвитку ринкової економіки, особливу увагу потрібно звернути на вплив інформаційних потоків на економічну безпеку. Формування ринкових відносин в багатьох країнах із властивим їм конкурентним змаганням на ринку, обумовлює проблеми й необхідність наявності достовірної інформації про стан господарюючих суб'єктів.

Питання економічної безпеки посідають значне місце в працях російських та українських учених. Е. Олейніков економічну безпеку країни розглядає у взаємозв'язку з національною безпекою держави. Особливу увагу він приділяє питанням економічної безпеки всіх організаційно-правових форм підприємств, що діють на території Росії і безпеки економічного агента [1]. В. Шульга розглядає передумови формування й функціонування господарських систем різних типів, макроекономічних показників, за якими оцінюють соціально-економічні результати господарювання, а також пропорцій, що визначають стан економіки країни, й територіальних пропорцій розвитку національної господарської системи [2]. В. Сенчагов обґрунтовував необхідність створення індикативної системи аналізу й прогнозування економічної безпеки, в основі якої є порогові значення 19 індикаторів [3]. Існує багато публікацій і досліджень у різноманітних галузях науки, але не достатньо систематизованого матеріалу про місце й вплив інформації та інформаційних потоків на економічну безпеку країни.

Таким чином, відчуваються серйозні передумови для визначення особливостей впливу інформаційних потоків на економічну безпеку країни.

Метою статті є дослідження ролі інформаційних потоків в підвищенні економічної безпеки країни. Досягнення мети обумовлює доцільність вирішення наступних задач:

- визначення ролі інформаційних потоків в забезпеченні економічної безпеки країни;
- дослідження впливу й наслідків інформаційних потоків на економічну безпеку країни;
- виділення особливостей управління інформаційними потоками для підвищення безпеки національної економіки.

Сучасний етап розвитку світової спільноти характеризується зростаючою роллю інформаційної сфери. Вона активно впливає на стан політичної, економічної, оборонної та інших сегментів безпеки. Економічна безпека є складовою загальної системи національної безпеки країни і одночасно складає основу для формування всіх її структурних елементів: фінансового, енергетичного, продовольчого, оборонно-промислового. Доцільним вважаємо навести декілька визначень терміну економічної безпеки.

В. Рубанов визначав економічну безпеку як засіб національної економіки забезпечувати добробут народу й стабільність внутрішнього ринку незалежно від дій зовнішніх факторів [4].

За думкою В. Тамбовцева, під економічною безпекою системи потрібно розуміти сукупність властивостей стану її виробничої підсистеми, яка забезпечує можливості досягнення цілей усієї системи [5, с. 3].

В постановках Міністерства національної економіки України економічна безпека трактується як такий стан національної економіки, що надає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави [6].

Концепція економічної безпеки споживчої кооперації України від 12.11.2008 року стверджує, що системою економічної безпеки є комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних та пропагандистських заходів, спрямованих на якісну реалізацію захисту інтересів суб'єктів господарювання від зовнішніх і внутрішніх загроз. Економічною безпекою є стан захищеності суб'єктів господарювання від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних господарських інтересів та цілей статутної діяльності [7].

Серед сучасних авторів можна виділити визначення В. Шульги. На його думку економічна безпека означає надійну, забезпечену всіма необхідними засобами й інститутами держави (включаючи силові структури і спецслужби) захищеність національно-державних інтересів у сфері економіки від внутрішніх і зовнішніх погроз, економічних збитків [8, с. 563].

Таким чином, економічна безпека є основою національної безпеки країни. Це поняття використовується сучасними економістами й відображає підвищення значущості забезпечення безпеки в усіх сферах життя людства й особливо в економіці.

На сучасному етапі розвитку економіки набуває актуальності проблема інформаційної безпеки, особливої ролі інформації й інформаційних технологій в організації сучасних ринків, бізнесу. Для доведення цього ствердження автором пропонується подальший розгляд і вивчення цієї проблематики.

В системі економічної безпеки можна виділити наступну роль інформаційних потоків:

– зниження невизначеності, яка сприяє реалізації певної мети економічного суб'єкта.

Не викликає сумніву важливість інформаційного забезпечення для успішної діяльності учасників ринку: «Наявність інформації – головний детермінант ефективності функціонування політичних і економічних ринків» [9, с. 163];

– задоволення потреби економічних агентів в інформації. Джерелами інформації можуть бути дані ЗМІ та інші канали зовнішніх та внутрішніх комунікацій (наприклад, консалтингові фірми, партнери по бізнесу, статистика зовнішньої торгівлі та торговельно-промислової палати, звітність та діяльність ТНК, дані митниці та інші);

– інформаційні потоки мають прямий вплив на прибуток компаній. Система ефективного функціонування й використання інформаційних потоків знижує ризик збитку підприємств та ін.

Виділяємо декілька блоків наслідків впливу інформаційних потоків на економічну безпеку країни згідно з їх властивостями функціонування в системі економічної безпеки. Значимо, що автор під інформаційними потоками (ІП) розуміє сукупність дій та їх результатів з формування, систематизації, руху й використання економічної інформації на макро- та макрорівнях, яка в цілому в процесі її функціонування і використання призвана забезпечити безпеку національної економіки:

1. Недостатність й неконтрольованість інформаційних потоків з боку держави й відповідних органів:

– економічні агенти мають необ'єктивну уяву про економічний стан країни (під економічними агентами розуміємо всіх суб'єктів господарчої діяльності), що також формує негативний імідж країни в цілому або окремих підприємств й служить на користь конкурентам;

– публікуються недостовірні дані. Загроза як надвиробництва, так і недовироблення, що приводить до розбалансованості економіки в цілому й окремих її галузей;

– спекуляція інформаційними ресурсами, необхідними для успішного функціонування кожної окремої бізнес одиниці. При цьому державні контролюючі органи не мають достовірної картини економічного стану країни;

– пошук, відбір і розуміння необхідної інформації ускладнюється, що призводить до затримання економічного процесу країни на макро- та макрорівнях.

2. Неопублікована або навмисно прихована інформація:

– ускладнення моніторингу проблемних галузей і потенціальних загроз економіці. Як наслідок неможливість своєчасного попередження виникаючих економічних проблем в цілому в державі й в окремих галузях;

– майбутні економічні агенти не мають достовірного уявлення про ніші, де можна починати свій бізнес. Загроза створення багатьох підприємств в одній галузі (де деякі не витримують конкуренції й стають банкрутами), та занепадок інших, що приводить до розбалансованості економіки країни в цілому;

– потенціальним інвесторам важко вибирати галузі для вкладу свого капіталу, що обмежує інвестиції ззовні й перерозподіл вітчизняного капіталу;

– формулюється недостовірне уявлення про країну на світовій арені. У міжнародних рейтингах держава може посідати вище чи нижче місце ніж у реальності і відповідно до цього виникають сумні ситуації. Наприклад, якщо країна просить МВФ надати їй фінансову допомогу при цьому не показуючи реальні дані про свій економічний стан, то по-перше, вона не в змозі буде виплатити суму займу, по-друге, можливі скорочення частини споживчих витрат, що фінансуються за рахунок кредиту, створюється складна структура управління державним боргом, країна буде віднесена до рейтингів неплатоспроможних держав, стане непривабливою для подальших інвестицій, створить негативний імідж та інші негативні наслідки для нормального функціонування економіки країни;

– економічні суб'єкти підприємницької діяльності самовільно звільнюють себе від виплати податків у державну казну або знижують суму виплат, приховуючи свої реальні прибутки, що створює тіньову економіку в державі.

Існує також проблема незатребуваності інформації, яка не оказує прямого впливу і загроз економічній безпеці країни, але зазначимо її непрямий вплив на економіку держави.

3. Незатребувана інформація:

– відбирає час, зусилля й кошти на пошук, обробку й відбір інформації в користувачів;

– країна виділяє кошти на публікацію подібної інформації, що приводить до неефективного використання державного бюджету;

– джерело, яке надає подібну інформацію показує свою несвідомість в інформаційних потребах населення, й як наслідок створюється ситуація розбалансованості інформаційних потоків.

Забезпечення досягнення визначених пріоритетів можливо тільки в процесі управління інформаційними потоками.

Під управлінням у цілому розуміють зміну стану системи, що веде до досягнення поставленої мети [10, с. 15]. Процес управління системою визначається цілями управління, навколишнім оточенням і внутрішніми умовами. З позицій кібернетики такий процес трактується, як спрямована дія на елементи системи для досягнення мети, і може бути представлений у вигляді інформаційного процесу, що зв'язує зовнішнє середовище, об'єкт і апарат управління [10].

Згідно з Г. Титоренко інформаційний обмін, який лежить в основі процесу управління системою, полягає в циклічному здійсненні наступних процедур:

– збору інформації про поточний стан керованого об'єкту;

– аналізу отриманої інформації й порівняння поточного стану об'єкту з бажаним;

– створення взаємодії, з метою перекладу керованого об'єкту в бажаний стан;

– передачі взаємодії об'єкту.

Далі автор наводить приклад системи управління економічним об'єктом. Із схеми бачимо, що управління базується на отриманні, переробці й використанні інформації, яка циркулює в каналах зв'язку системи управління (рис. 1).

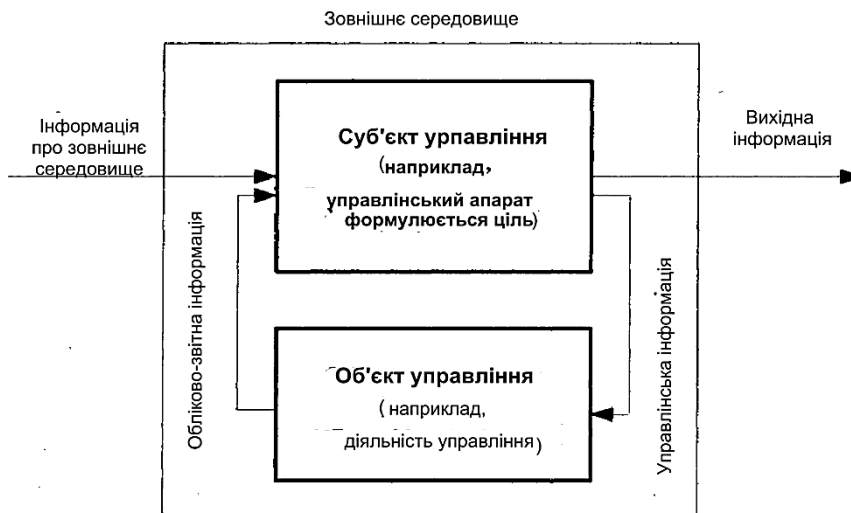

Рис. 1. Структура системи управління економічним об'єктом

Дана схема характеризує процес управління, в якому інформаційні потоки є лише інструментом, а не об'єктом. Беручи до уваги класифікацію інформаційних потоків, виділимо декілька суб'єктів управління, які можна згрупувати як джерела та споживачі інформації. Як до перших так і до других можуть бути віднесені:

- органи державної влади;
- суб'єкти підприємницької діяльності;
- фізичні особи;
- різні міжнародні інституції

Управління інформаційними потоками виступає процесом активізації їх обміну й відтворення з метою забезпечення такого порядку організації потоків, при якому досягається безпека національної економіки. Процес управління інформаційними потоками пропонуємо розуміти наступним чином (рис. 2).

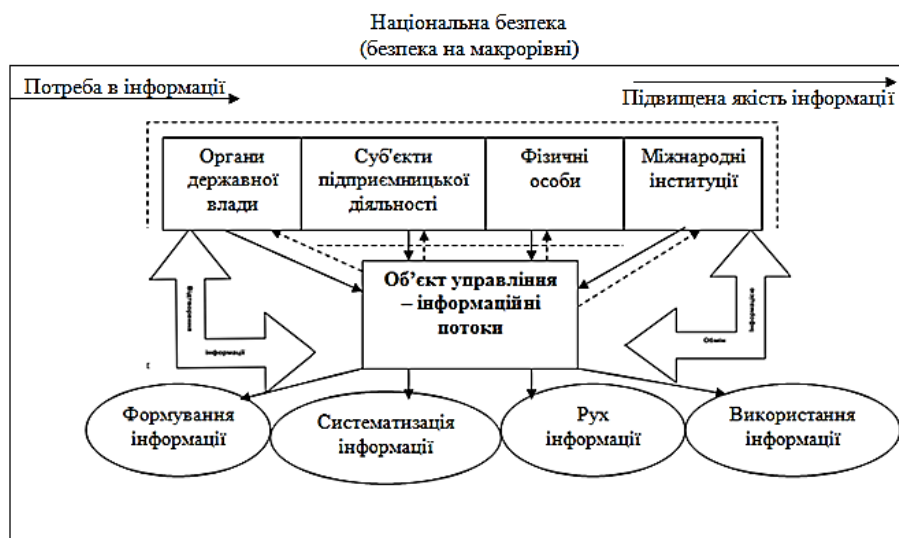

Рис. 2. Процес управління інформаційними потоками

Кожен із наведених суб'єктів може виступати як джерелом так і споживачем інформації. Так, наприклад, органи державної влади видають закони, постанови, нормативні правові акти, що стосуються прав і свобод громадян та інші законодавчі документи; забезпечують

доступ до інформації про діяльність державних органів і органів місцевого самоврядування. Це також може бути інформація про основні поточні рішення органів влади й офіційні події, результати щорічних доповідей органів державної влади про результати роботи та інше. У той же самий час їм потрібна звітна та статистична інформація про діяльність підприємств, установ, громадських об'єднань, засобів масової інформації, отримання зворотної інформації від муніципального рівня до рівня держорганів, дані соціологічних опитувань громадян, щоб скласти об'єктивне уявлення про актуальні громадські проблеми й настрої в районі або місті та ін.

Таким чином, спостерігається процес управління інформаційними потоками, який починається з потреби в інформації, подальшого її формування, систематизації, руху й використання, та зворотного зв'язку – відтворення й обмін інформацією, яка є суттєвим фактором впливу на економічну безпеку держави.

ВИСНОВКИ

Інформаційні потоки мають вагомий вплив на формування економічної безпеки країни. Виділяємо три основні групи наслідків: недостатність й неконтрольованість інформаційних потоків із боку держави й відповідних органів та їх загрози на економіку країни; неопублікована або навмисно прихована інформація з її наслідками; незатребувана інформація та її вплив на економічну безпеку

Управління інформаційними потоками виступає процесом активізації їх обміну й відтворення з метою забезпечення такого порядку організації потоків, при якому досягається безпека національної економіки. Автором було запропоновано схему процесу управління інформаційними потоками.

Подальші дослідження в цьому напрямі буде присвячено дослідженню формування економічної безпеки країни на основі механізму управління інформаційними потоками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Олейников Е. А. *Экономическая и национальная безопасность: учебник / под ред. Е. А. Олейникова.* – М. : ЭКЗАМЕН XXI, 2006. – 786 с.
2. Шульга В. А. *Национальная экономика: учебник / под общей ред. акад. РАЕН В. А. Шульги.* – М. : Изд-во Рос. экон. акад., 2002. – 592 с.
3. Сенчагов В. К. *Экономическая безопасность России : общий курс: учебник / под ред. В. К. Сенчагова.* – 2-е изд. – М. : Дело, 2005. – 896 с.
4. Рубанов В. *Безопасность – лозунги, теория и политическая практика / В. Рубанов // РЭЖ.* – 1991. – № 17. – С. 31–41.
5. Тамбовцев В. Л. *Экономическая безопасность хозяйственных систем: структура, проблемы / В. Л. Тамбовцев // Вестник МГУ.* – 1995. – № 3. – С. 3. – (Сер. «Экономика»).
6. Міністерство економіки України Наказ «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» (Методика, розд.2) 02.03.2007 N 60.
7. Рада центральної спілки споживчих товариств України VI збори XIX скликання Постанова «Про Концепцію економічної безпеки споживчої кооперації України» (Концепція, п. 1) 12.11.2008.
8. Шульга В. А. *Национальная экономика: учебник / под общей ред. акад. РАЕН В. А. Шульги.* – М. : Изд-во Рос. экон. акад., 2002. – 592 с.
9. Дайк А. *Роль СМИ в управлении корпорациями / А. Дайк, Л. Дзингалес ; сокр. пер. с англ.; Всемирный банк // Право на свободу слова. Роль СМИ в экономическом развитии.* – М. : Весь мир, 2005. – 350 с.
10. Титоренко Г. А. *Информационные системы в экономике : учебник / под ред. Г. А. Титоренко.* – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНТИТ-ДАНА, 2008. – 463 с.
11. Маслов А. О. *Гене́за теорії інформаційної економіки та її місце в сучасній економічній думці / А. О. Маслов // Актуальні проблеми економіки.* – 2011. – № 3. – С. 13–23.
12. Круглов Д. В. *Проблемы формирования национальной информационной экономики / Д. В. Круглов // Креативная экономика.* – 2011. – № 4 (52). – С. 16–22.